

MARGARITA BELINCHÓN

«LES COL·LECCIONES CIENTÍFIQUES HAN D'ESTAR ACCESSIBLES A TOTHOM: SÓN DE DOMINI PÚBLIC, PERQUÈ EL PATRIMONI NATURAL HO ÉS»

Jesús I. Català Gorgues

Margarita Belinchón (Conca, 1955) és doctora en Biologia per la Universitat de València i especialista en mamífers fòssils. Bona part de la seua vida científica ha estat vinculada a l'antic Museu Paleontològic Municipal de València, transformat ara en Museu de Ciències Naturals. Primer com a becària, i des de 1989 com a directora, la doctora Belinchón ha hagut d'afrontar trasllats en condicions límit, reordenacions de fons i restauracions d'urgència d'una col·lecció valuosíssima, tant des de l'estricta punt de vista científic, com des del que fa d'aquest museu una de les mostres més preuades pels ciutadans valencians. No debades, es tracta amb escreix del museu més visitat d'entre els de titularitat municipal a la ciutat. Després d'haver estat vora un segle en espais provisionals, des de fa cinc anys el Museu ja compta amb una seu adient als Jardins dels Viviers. Allí, al seu lluminós despatx, ens va rebre Margarita Belinchón, que, tot i ser castellana pels seus orígens, ens contestà en perfecte valencià.

Malgrat que estem davant un museu genèricament "de ciències naturals", el ben cert és que el nucli de l'exposició se centra en la paleontologia. Quins continguts conformen la mostra paleontològica?

El fonament d'aquest museu va ser una extraordinària col·lecció paleontològica de mamífers sud-americans que va arribar a València a les darreries del segle XIX, perquè la va cedir un emigrant valencià que va fer fortuna a l'Argentina, Josep Rodrigo Botet. S'hi constituí un museu monogràficament paleontològic, el primer a tot Europa, el Museu Rodrigo

Botet, a l'edifici emblemàtic de l'Almodí, on va estar provisionalment fins les darreries de la dècada dels noranta del segle xx. Aquell edifici, que era una meravella arquitectònica, no acomplia tanmateix els requisits per a mantenir-hi una col·lecció tan important. Cap al 1989, fou traslladat als baixos de la Casa Consistorial. Amb motiu del trasllat, nosaltres ens plantejàrem que era important que, a més a més de la magnífica col·lecció Botet, hi haguera una representació de la paleontologia d'altres parts del món, i especialment de la paleontologia valenciana, i per què no, europea. Això podria contextualitzar l'evolució de les faunes i les flores europees. S'aconseguien importants donacions, com ara la col·lecció Peñalver, d'invertebrats fòssils, especialment d'insectes procedents de diversos llocs, i unes altres, que ens van permetre dissenyar una mostra representativa de la paleontologia europea.

S'ha ponderat molt la importància científica de la col·lecció Botet. En té tanta?

És molt important, perquè a Europa no hi ha cap altra col·lecció comparable. Cal considerar que museus que presumeixen de tenir un bon material del quaternari americà, tenen col·leccions molt més reduïdes que la nostra tant en allò taxonòmic com en el nombre d'elements esquelètics o dentals que s'hi conserven.

Estudien especialistes estrangers la col·lecció?

Sí, ha estat molt estudiada al llarg del temps per argentins, uruguaians... I no solament per gent de fora; fa poc de temps es va llegir una tesi doctoral monogràfica sobre la col·lecció i la seua història per una especialista valenciana.

Una altra de les col·leccions singulars del Museu és la conquiològica que formà l'aficionat Eduard Rosselló. Des de la teua perspectiva, quin sentit té avui el col·leccionisme d'objectes naturals per part dels particulars?

Jo sempre he qüestionat molt el col·leccionisme particular. Pense que un objecte científic en casa de qualsevol no té cap mena de sentit. Les col·leccions han de estar accessibles a tothom: són de domini públic, perquè el patrimoni natural ho és. Un trilobites, per molt bonic que siga, no fa res a la vitrina d'un senyor, perquè ningú no el pot veure. S'està permetent l'espoli dels jaciments paleontològics. A Espanya estan prote-

gits legalment, i per açò, a les tendes no s'hi venen materials autòctons –això diuen–, amb la qual cosa /s'afavoreix el tràfic d'objectes paleontològics d'uns altres països –podríem dir, el Marroc– que tenen una legislació molt més permissiva. Que es puguen comprar amb diners elements que són importants per al coneixement científic... no hi puc estar d'acord.

En tot cas, el col·leccionisme privat existeix. S'ha engegat alguna línia de col·laboració entre el Museu i els particulars?

Sí, hi ha nombrosíssimes persones que quan han vist el Museu han decidit donar les seues col·leccions. És cert que alguns d'aquests materials estan molt poc documentats, però sempre aporten coneixement. Jo sempre m'he negat a comprar col·leccions. L'única peça del Museu adquirida per compra és una granota fòssil de Libros (Terol), per la seua singularitat. La resta són donacions, com la del primer microscopi electrònic que funcionà a València, cedit per l'Institut d'Investigacions Biomèdiques gràcies a les gestions del doctor Santiago Grisolí.

El Museu està dissenyat segons normes i tendències molt contemporànies. Trobem gent, però, que recorda amb certa enyorança l'antiga exposició a l'Almodí...

La concepció de museu ha canviat molt. Jo he sentit comentaris de persones que recordaven l'antic museu a l'Almodí com una mena

de "museu de l'horror", tot ple d'esquelets... "el museu dels ossos". Nosaltres no volem "mostrar ossos", volem fer entendre que els animals actuals són diferents dels d'abans, perquè hi ha una història. Cal mostrar elements representatius de la idea que es vol expressar mitjançant les peces exhibides. No té cap sentit exhibir una dotzena de gliptodonts, encara que els tenim, com si foren un ramat. És més important, però, fer veure que no hi ha cap animal semblant a Europa, i les raons que ho expliquen.

Aquest museu, en tot cas, continua tenint molts objectes. Es pot concebre un museu de paleontologia sense objectes?

Un museu sense objectes no és un museu; això pense, i això diu també l'International Council of Museums.

Molts pensen que les tasques bàsiques d'un museu han de ser la divulgació, la conservació patrimonial i la investigació. Com va aquest museu en totes tres matèries?

**«NOSALTRES NO VOLEM
"MOSTRAR OSSOS", VOLEM
FER ENTENDRE QUE ELS
ANIMALS ACTUALS SÓN
DIFERENTS DELS D'ABANS,
PERQUÈ HI HA UNA
HISTÒRIA»**

Com la resta de museus valencians, el nostre té una manca important de personal dedicat a desenvolupar les tasques que li són pròpies, les que tu has enumerat. Hem aconseguit, malgrat tot, inventariar el 90% dels fons, i s'ha restaurat allò que calia, gràcies al treball d'especialistes que han col·laborat en moments concrets. La biblioteca també està inventariada. De conservació patrimonial, doncs, anem bé. Pel que fa a la investigació, el temps que ens deixa la gestió és molt reduït, una volta més per manca de personal; no en tenim personal específic, tot i que els nostres materials han aprofitat per a fer tesis doctorals; ara mateix, n'hi ha tres en marxa... Treballem també en un projecte internacional amb les universitats de València i Màlaga, i amb altres d'Argentina.

I la divulgació, a quin públic s'adreça?

Hem aconseguit que el Museu siga un referent d'oci cultural: la gent ens visita molt els caps de setmana. I en bastants casos, són els menuts de la família, visitants d'entre setmana del Museu amb l'escola –en un any, passen per ací entre cinc-cents i sis-cents escoles–, els qui porten els seus pares els dies de descans.

Uns elements exposats espectaculars en alguns casos, un discurs coherent i un lloc privilegiat expliquen l'interès de tantes persones. També hem procurat engagar línies específiques per a discapacitats de tota mena, una assignatura pendent en molts museus de l'estat.

Sembla que aquest museu siga exemple de com fer bona divulgació sense enormes inversions econòmiques...

L'edifici costà 250 milions de pessetes de fa cinc anys; el trasllat i posada en valor, un altre tant. Crec que va ser una quantitat prou raonable. També hi hagué un esforç d'imaginació...

Si atenem les peripècies de la col·lecció Botet, allò que ara se'ns ofereix sembla fruit d'un prodigi...

No és cap prodigi. Cal creure's el propi treball. La meua manera de guanyar-me el jornal és treballar eficientment, però pensant sempre que ho podria haver fet millor. ☺

Jesús I. Català Gorgues. Institut d'Història de la Ciència i Documentació "López Piñero" (centre mixt CSIC – Universitat de València), Institut d'Humanitats "Ángel Ayala" – CEU (Universitat Cardenal Herrera – CEU).